

Marína ŠIMÁKOVÁ SPEVÁKOVÁ

Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
Szlovák Nyelv és Irodalom Tanszék
Újvidék
marina.simak@ff.uns.ac.rs

A VAJDASÁGI TÉR ÉS A SZLOVÁK IRODALOM¹

Vojvodinian Space and Slovak Literature

Vojvođanski prostor i slovačka književnost

A kisebbségi irodalomban a vajdasági motívumok a lokalitás megnyilvánulásának tekinthetők. Ám vannak olyan alkotások, amelyek a Vajdaság létvalóságát konkretizálják, mégis képesek integrálódni az egyetemes szemantikái térbe. A tér, amely ezekben az alkotásokban manifesztálódik, nem csupán az irodalmi művek megjelenésmódjának kereteként, hanem annak szerves részeként is értelmezhető. A dolgozat a szlovák és a brnói komparatistika módszertani megközelítésének keresztezésével, szélesebb látókörből méri fel a hagyomány-örző és hagyományújító szövegek – még inkább a műfaji határzónához tartozó irodalmi alkotások – jelentőségét és térbeli beágyazottságát.

Kulcsszavak: komparatistika, interliterális folyamat, areális tanulmányok, szlovák kisebbségi irodalom, biliteralizmus, vajdasági neoavantgárd.

A Vajdaság területén a XVIII. századtól kezdve létezik szlovák nyelvű irodalom. Szövegeit a kezdetektől több irodalmi hagyomány hatja át. Ezt a specifikus irodalmi jelenséget Michal Harpán a szlovák kisebbségi irodalom hármass kontextualitásának fogalmával definiálta, mégpedig Dionýz Ďurišin szlovák komparatista kutatásainak alapján. Noha leggyakrabban saját irodalmi kontextusában jelent meg, a vajdasági szlovák irodalom mind a szlovákiai

¹ A tanulmány a Szerb Köztársaság Oktatás- és Tudományügyi Minisztériuma 178017. számú, a Kisebbségi nyelvi, irodalmi és kulturális diskurzusok Délkelet- és Közép-Európában (Diskursi manjinskih jezika, književnosti i kultura u jugoistočnoj i srednjoj Evropi) című projektum keretében készült.

szerzők, mind a Vajdaságban élő és más nyelven alkotó szerzők recepciójának tárgyát képezte. Az utóbbi a múltban gyakran a politikai elvárásoknak eleget téve jött létre. Voltak azonban olyan elemzések és irodalmi vállalkozások is (mint például antológiák szerkesztése), amelyek a vajdasági irodalmak tipológiai jellegzetességeinek, stílusbeli és műfaji hasonlóságainak kutatásain alapultak, valamint azon a felfogáson, hogy a kisebbségi szerzők a szélesebb kulturális tér részét alkotják. A recepció a kisebbségi irodalomban fellelhető vajdasági motívumokat egyfelől a lokális és a provinciális jelleg kifejeződésének tartotta, másfelől azonban elismerte, hogy vannak költői és prózai, valamint műfajok határán elhelyezkedő művek, amelyek egyebek között Vajdaság létvalóságát konkretizálják, illetve beépítik azt az egyetemes szemantikai térbe. Ezek a művek több hagyomány részévé válnak. Lehetséges-e a kisebbségi irodalom specifikusságait elméletileg összefoglalni annak a földrajzi és kulturális térnek alapján, amelyben létrejönnek?

Az irodalom kontextusában több módon lehet közelíteni a térkutatáshoz. Faragó Kornélia *Dinamika prostora, kretanje mesta* (2007) című kötetében a tér-tanulmányok bölcséleti keretét mint a geokulturális narratológia összetevőjét fogalmazta meg. Az irodalmi jelenségek földrajzi kritériumok alapján való felmérésével Ďurišin is rendszeresen foglalkozott. Az interliterális folyamat és interliterális közösség fogalmának bevezetése után Ďurišin bevezette az interliterális centrizmus fogalmát is. Az egyes centrizmusok kiválasztásával áttekinthető az enkláve autonómítása, és tanulmányozható, mely tényezők hatnak a fejlődésére. Az irodalomtörténetnek mint a térség művelődéstörténetének és az egyes irodalmi művek történetének areális tanulmányozása a cseh komparatiztika, az ún. brnói iskola szerint is fontos, amely a kölcsönhatásokat szélesebb kontextusban, az interkulturális komparatiztika szempontjából vizsgálja. A brnói iskola jelentősebb képviselői többek között Ivo Pospíšil és Miloš Zelenka.

Az interliterális folyamat fogalma, amellyel a szlovák kisebbségi irodalmat általában körülírják, rendkívül sokrétű jelenség, amelynek vizsgálatához nagyszámú objektív tény, illetve szempont figyelembevétele szükséges, amelyek segítségével megrajzolhatók az irodalom alakulásának irányai. Ezek a meghatározók korántsem etnikai jellegűek. Ďurišin külön kiemeli a földrajzi szempontot, mivel az jelentős mértékű egyetemességet foglal magában. Ezért javasol egy önálló fogalmat a komparatiztikában – az interliterális centrizmust (Ďurišin 1994, 183). Az interliterális centrizmus nem mechanikus külső rálátás az irodalom összetevőire, hanem felöleli azokat az elemeket, amelyek az egymás közötti kapcsolatok, a térbeli-szociális lokalizáció eredményeként jöttek létre. Ez a megközelítésmód lehetővé teszi, hogy a vizsgálat majdnem

minden irodalomra kiterjeszhető legyen. Đurišin és munkatársai olyan kategóriák bevezetését javasolták, mint a balkáni irodalmak vagy a közép-európai irodalmak centrismusai, melyek valójában a nemzeti jelleg felett álló csoportként határozhatók meg. Tekintheünk-e úgy a Vajdaságra, mint a közép-európai centrizmuson belüli irodalmi szubcentrizmusra?

Ami a szlovák nyelvű irodalmat a Vajdaságban élő többi kisebbség nyelvén létrehozott irodalommal összeköti, az a specifikus interpozíció – a világ- és az anyaországi irodalom peremén, az idegen és a másik központjában. Ennek a pozíciónak az összetettsége egy sor kérdést vet fel, amelyekre már huzamosabb ideje keresik a választ mind az irodalmárok, mind a komparatisták: mely nyelv hagyományához tartozik egy-egy konkrét mű, tartozhat-e egyidejűleg két hagyományhoz, hogyan lehet definiálni irodalomtörténetileg az ilyen műveket, és hogyan határozható meg az identitásuk.

A kisebbségi irodalmak pozíciójának specifikusságát leginkább a nyelv határozza meg. Ugyanis ezeknek az irodalmaknak az anyanyelve azé az anyaországé, amely egyszerre közeli is meg távoli is, és így – Jacques Derridát parafrázálva – az anyanyelv a *másik* nyelvévé válik (Végel nyomán, 2013, 63). Ebből következően a kisebbségi irodalmak irodalmi valósága megkettőződik – míg az anyanyelv a másik nyelvévé válik, az idegen nyelv a tematizálandó valóság nyelve lesz. A nemzeti identitás legjelentősebb részét kitevő nyelv ugyanakkor egy irodalmi centrizmuson (a vajdaságin) belül a különbözőség tényezőjévé válik. A perempozíciók irodalmából következik a szerzők bilingvizmusa, valamint a két nyelven való alkotás. A vajdasági szerzők kétnyelvűsége nem mindig volt az írók belső szükségletének kifejeződése. A múlt század társadalmi és politikai kontextusában különösen kívánatos volt a kisebbségi és a többségi nép nyelvének és reáliáinak ismerete. Mint ismeretes, Szenteleky Kornél szerint „az igazi vajdasági regénynek »a szerbek és a magyarok regényének« kell lennie” (Toldi 2014, 204). Szenteleky álláspontja annak szükségességét tükrözi, hogy kívülről vezessenek be egy mintát, amely két kommunikációs nyelvet és két kultúra ismeretét fogja jelenteni. A kisebbségi irodalmakban a bilingvizmus gyakran nem egyenrangú nyelvismeretet feltételez, és rendszerint az anyanyelv a domináns nyelv. Paľo Bohuš és Viera Benková vajdasági szlovák költők szerb nyelven írtak és jelentettek meg versesköteteket *Život unapred doživotan* és *Dan među ružama* címmel, de poétikájuk az előzőleg szlovák nyelven megjelent versgyűjtemények fejlődési-tipológiai jellegzetességeihez kötődik. Másfelől Viťazoslav Hronec versesköteteiben, a szerb nyelven íródott és kiadott *Mlin za kafu* és *Strma ravan* címűekben, a szlovák irodalmi hagyomány poétikájának a szerb konkretizmus és a klasszikus ihletésű költészet hagyományával

való szintézisét valósítja meg. Az ő esetében biliteralizmusról beszélhetünk. A kétnyelvű szerzők nem feltétlenül biliterálisak is, mert a biliteralitás a poétika megváltoztatását követeli meg, az írott nyelv irodalmi hagyományával együtt. Ezért a biliteralitást irodalomkritikai recepció egészíti ki.

Az interliterális közösségekben azonban az irodalmi művek gyakran magukban foglalnak más kultúrákat és hagyományokat is. Attól függően, hogy a lírai vagy epikai világ kiépítésében milyen mértékben vesz részt a másik, az irodalomban az identitás rétegződése valósulhat meg. Erre egyébként vannak példák a vajdasági szlovák irodalomban. Egyes irodalmi művekben megtaláljuk a nemzetinek és a lokálisnak a specifikus poétikáját. Másfelől vannak olyan irodalmi művek is, amelyek poétikájukkal túlmutatnak az adott kereteken. A lokális poétikájának része a vajdasági tér poétikája is. Julijan Tamaš ruszin író, irodalmi teoretikus és akadémikus arról írt, hogy „mély az emberek és a tér, ember és föld kapcsolata, tekintet nélkül arra, hogy mely nemzetiséghez, kultúrához és nyelvhez tartoznak” (Tamaš 2008, 24). Hasonlóan élte meg a vajdasági teret Tolnai Ottó is. A *Savremena poezija Vojvodine* (1985) című antológia előszavában Tolnai ezt írja: „A két vers összecsengései több fontos dologra hívták fel a figyelmemet. Először is azt a specifikus terepet fedeztem fel, amelyről addig nem volt konkrét elképzelésem [...], a vajdasági költészet” (Tolnai 1985, 6). A vajdasági költészet példaként Pal'o Bohuš szlovák szerző verseit emelte ki, valamint az ő zenei moll tonálisát a poétikában, amellyel közel áll más vajdasági költők versírásához. A térbeli meghonosodás, a gyökéresztés hasonló módon íródik be Michal Babinka szlovák költő és Jovan Sterija Popović szerb költő és satirikus verseibe.

A tipológiai jellegzetességeket, amelyek Babinkánál a szubjektum dinamikájaként, Sterijánál pedig dinamikus életfolyamatként manifesztálódnak, mélyebb geokulturális kapcsolatok tükröképeként foghatjuk fel. Sterija szűkebb pátriája Versec, Babinkáé Padina, mindkettő Bánátban van, az határozza meg a lírai szubjektumok dinamikáját, amellyel túl szeretnék tenni magukat a szülőföld passzív, lassú és közömbös síkságán (Šimáková Speváková 2014, 57).

Viera Benková költészetében a területileg a Vajdaságban gyökerező nemzeti motívumok sokaságát találjuk. A *Heroica Slovaca* című költeményben a hagyományos értékeket és az ember igazi erejét magasztalja, amely a földből fakad. Verseinek motívumaira mint a lokális mítoszteremtés tematizációjának kifejezésére tekinthetünk.

Vannak írók, akik az egyetemességet a Vajdaság geokulturális terében is megtalálják, s azt az egyetemes szemantikai térben jelenítik meg. A vajdasági szlovák költészetben ez leginkább Vít'azoslav Hronecnek sikerült. A költő, elbeszélő, esszéíró, műfordító a maga intertextuálisan összefonódott költészeti és prózai alkotómunkájában többretegű irodalmi identitást alakított ki. Benne foglaltatik mind a lokális, mind a nemzeti jelleg, mely utóbbi a jugoszláv és a világirodalom hagyományaival folytatott dialógus során átértékelődik. Az irodalmi identitás, amelyet opusában Hronec kialakít, egyedülálló példája a sokrétűségnek, amelynek velejárója több korszak, több állandóan változó irodalmi hagyomány egyidejű létezése. Például a *Granica I.* (1972) című költeményben a szerző egyebek között kialakítja a vajdasági szlovák enkláve mitológiáját, mint az egyetemes mitológia részét, míg a *Granica II.* (1975) címűben a tér történelméről beszél, amelyet az egymást átfedő különböző irodalmi-kulturális identitások alkotják. Miközben belső intertextuális kapcsolatokat épít W. Bolitho *Tizenketten az istenek ellen* (1981, 66) című regényével, Hronec arról szól, hogy Makedóniai Nagy Sándor megérkezik a dunántúli pusztára. A szövegen belül a költő teret nyit a kisebbségénél és nemzetiségénél szélesebb látóhatár felé, folyamatában ábrázolja és nyitottá teszi, valamint Ezra Pound *Cantói*hoz hasonlóan az időnkívülségben gyökereztetni. Érdekes, hogy Hronec verseinek magyar fordítása (*Hodina jazdy – Egyórás portya*, 1977) valójában W. Bolitho-idézet. A tér és idő mitikus és mítoszteremtő felfogására utal, ami közös vonása a szlovák és a magyar irodalmi közösségnek. A fordítás utószavában Danyi Magdolna Hronec költészetének bináris elvéről ír, amely a metafizika szintjén szintetizálja a köztes teret (l. Svetlik 2014, 13). Hronec művében az intertextuális kapcsolatoknak az a céljuk, hogy megértessék a másságot, egyszersmind a saját identitást is, ami az interliterális folyamatok elméleti felfogásának lényegét is képezi (Zelenka 2012, 24–25).

A szlovák irodalomban léteznek olyan alkotások, amelyek műfaj szempontjából más művészetekkel határosak. Példa erre a mail art és a vizuális költészet, amelyek létrejöttét a vajdasági neoavantgárd befolyásával hozhatjuk összefüggésbe. Jaroslav Supek multimediális művész irodalmi alkotásainak kontextusát a XX. század hetvenes–nyolcvanas évei művészetének és kultúrájának dialógusa alkotja. Miško Šuvaković szerint a vajdasági avantgárdnak hármas identitása van: az egyik a magyar avantgárdból táplálkozik, például a magyar expresszionizmusból és aktivizmusból, a másik a bécsi magyar avantgárral hozható összefüggésbe, a harmadik pedig a szerb modernizmus fejlődésével és a horvátországi szerb művészek alkotásaival (l. Šuvaković 2002, 9). Slavko

Matković és Bogdanka Poznanović mellett Jaroslav Supek a mail art második hullámának legkiemelkedőbb képviselője, amely a hetvenes évek végén és a nyolcvanas évek elején érte el a tetőfokát. Supek már akkor a mail art önironizáló gyakorlatáról volt nevezetes. Ugyanakkor ő a szerzője néhány nem-vizuális, azaz hagyományos versnek is, amelyre az „ellenköltészet” kifejezés illik, olyan líra tehát, amely átértékeli a versírás értelmét (l. Hronec 2010, 87). Supek a maga ready made műalkotásaival és verseivel felülvizsgálja a „hagyományos” művészet eredetét és rendeltetését, és a neomodernizmus stílusában kiegyenlíti saját életével a játékot, a szellemességet és a művészi kifejezőmódot. Jozef Klatik festő a geometriai absztrakció művészetét a vásznairól átvitte a vizuális költészetbe, ily módon Supekkal olyan párost alkot, amely a vizuális művészet és az irodalom szinkretizmusát képviseli abbéli törekvésében, hogy meghaladja a művészi kifejezőmód hagyományos formáit.

Vizuális költéssel jelentkezett Miroslav Demák író és Janko Hlaváč is, ami nem más, mint a műalkotásoknak az irodalmon belüli „idézése”, ami teljes mértékben beleillik a korabeli vajdasági neoavantgárd törekvések sorába. Ide tartoznak az ún. neoavantgárd textualizmus és a konceptuális művészet képviselői is. Dubravka Đurić azt állítja, hogy sok költő (és pár költőnő) úgy nőtt fel, hogy párhuzamosan élt két vagy több „nyelvrendszerben”, ezért a szövegeik a peremen maradtak, kicsúsztak a meghonosodott szabályok alól (Đurić 2002, 84). Itt mindenképpen meg kell említenünk két „radikális” költőnőt, Ladik Katalint és Judita Šalgót, továbbá Slobodan Tišmát, Vujica Rešin Tucicót, Várady Tibort, Vojislav Despotovot. Mindezeknek a szerzőknek az „ellenköltésze”, vizuális költésze, a művészetek határtérségében alkotott szövegei is azt mutatják, hogy egy kisebbségek feletti egységbe integrálódtak, a neoavantgárd térség egészébe, amely a posztmodernizmus „klasszikus” irodalmi alkotásaira volt hatással.

Vajdaságban szlovák nyelven a posztmodern alkotók sorában számon tartjuk az idősebb (Miroslav Demák, Miroslav Dudok) és a középnemzedék (Miroslav Kaňa, Ladislav Čáni) tagjait, de ide tartozik a legfiatalabb nemzedék képviselője, Miroslava Dudoková is. Éppen az ő műveikben köszön vissza az irónia és a „klasszikus” költészet átértékelése, ami a vajdasági neoavantgárd multimediális művészeit jellemezte. Miroslav Kaňa például „ellenköltészet” keretében fejezi ki ellenállását a saját irodalmi hagyományához tartozó mesterkéltnél, barokk szövegekkel szemben, akárcsak a szülőfölddel, mint tespedt környezettel szemben, amelyben nincsen se kihívás, se ösztönzés. Miroslava Dudoková, a legfiatalabb költőnő a *Suva godina* (*Suchý rok*, 2003) című költeménnyel vonult be a szlovák irodalomba, melyet a kritika sajátos irodalmi konceptualizmusként érté-

kelt. Versét az elioti motívumok szellemében a terméketlen közeg jelképének fogják fel. A *Suva godina* toposza olyan téridőt jelenít meg, amely nem kedvez egy fiatal ember életének, aktuális életkörülményekből indul ki, de kifejezőmódjának köszönhetően bárkinek a csalódottságát és kiúttalanságát kifejezheti.

A szlovák szerzők tradicionalista és antitradicionalista alkotásaiban a Vajdaság folyamatosan jelen van mint a valóság textualizálása és intertextualizálása. A lokális és univerzális diskurzusok kereszteződésének helyét képviseli. A kisebbségi egyetemessége elsősorban az alkotó szubjektumtól függ, míg az értékelés nagyban az irodalmi alkotások recepcióján is múlik.

A kisebbségi irodalom alapvető problémáinak egyike az egyes szerzők nemzeti/nemzeten kívüli irodalmakba való besorolása. A nemzeten kívüli recepció megvalósításához egyenrangú dialógusra volna szükség, ez viszont más irodalmi hagyományok ismeretét feltételezi. Amennyiben nem így van, a kisebbségi irodalmak arra ítéltetnek, hogy a peremen tengődjenek, ami fokozatosan a saját provincializmusukba fullasztja őket. Bányai János írja, hogy a kisebbségi kultúrák legnagyobb fogyatékosága „a dialógus hiánya, mind az egységes (nemzeti) kultúra központjával, mind az idegen (többségi) nyelv kultúrájával. A dialógus hiányát pedig semmivel sem lehet pótolni” (Banjai 2002, 56). Ennek a dialógusnak a létesítésére irányuló kísérlet az irodalmi biliteralizmus. A biliteralizmus fogalma két irodalmi rendszer, két hagyomány és konvenció összefonódását, átfedését fejezi ki egy szerző művében (Đurišin 1994, 314). A vajdasági kisebbségi irodalmak recepciójának problémájával a *Multikontekstualnost manjinskih književnosti u Vojvodini* című cikkben foglalkoztunk, amikor Mihal Harpanj, Julijan Tamaš, Slavco Almajan, Bányai János elméleti fejtegetéseit összevetve megállapítottuk, hogy a kisebbségi irodalom „több anya nem kívánt gyermeke” (Šimáková Speváková 2010, 1015). Ha nem érkezik kellő mértékű „kívülről” jövő kezdeményezés, dialógus hiányában a kisebbségi kultúrán belül kell megfogalmazódnia lényegének, amelyet „sem a központ felől, sem az idegen perspektívájából nem lehet kiolvasni” (Banjai 2002, 56).

Egyetértünk Ivo Pospíšil cseh komparatistával, aki azt mondja, hogy az irodalomtörténet tanulmányozásában az interpoetikusság, azaz a térbeli és a poetikus keresztezése a fontos (Pospíšil 2010, 69), ebben látunk új lehetőségeket a (kisebbségi) irodalom tanulmányozásához. A térben való létezés ugyanis az irodalmi műalkotásnak nemcsak egzisztenciális keretét jelenti, hanem annak szerves részeként interpretálható.

Irodalom

- Banjai Janoš. 2002. Rubno područje srednje Evrope. *Zlatna greda* II. (9–10): 56–58.
- Đurić, Dubravka. 2002. Vojvodanski tekstualizam. In *Centralni aspekti vojvodjanskih avantgarda 1920–2000: Granični fenomeni fenomeni granica*. Dragomir Ugren szerk. 84–88. Novi Sad: Muzej savremene likovne umetnosti.
- Đurišin, Dioniz. 1994. O interliterarnom centrizmu balkanskih književnosti. In *Zbornik Matice srpske za slavistiku*. 46–47.
- Hronec, Vít'azoslav. 1981. *Hranica*. Novi Sad: Obzor.
- Hronec, Vít'azoslav. 2010. *Chrestomatia slovenskej vojvodinskej poézie*. Báčsky Petrovec, Novi Sad: Slovenské vydavateľské centrum, Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov.
- Pospíšil, Ivo. 2010. Prostorovost/spaciálnost/areálovost' a literatúra. *World Literature Studies* 1, 2 (19): 61–73.
- Šimáková Speváková, Marína. 2010. Viackontextovosť slovenskej menšinovej literatúry vo Vojvodine. In *Susret kultura 2*. 1011–1019. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Šimáková Speváková, Marína. 2014. Niektoré medzitextové súvislosti v poézii Michala Babinku. *Nový život*, 66 (9–10): 52–57.
- Švaković, Miško. 2002. Uvodni tekst. In *Centralni aspekti vojvodjanskih avantgarda 1920–2000: Granični fenomeni fenomeni granica*. Dragomir Ugren szerk. 8–13. Novi Sad: Muzej savremene likovne umetnosti.
- Svetlík, Adam szerk. 2014. *Čas všedný a čas sakrálny. O literárnom diele Vít'azoslava Hronca*. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum.
- Tamaš, Julijan. 2008. *Veličina malih*. Novi Sad: Vojvodanska akademija nauka i umetnosti.
- Toldi Eva. 2014. Žensko pismo i interkulturalizam. In *Diskursi manjinskih jezika, književnosti i kultura u jogoistočnoj i srednjoj Evropi II*. Miroslav Dudok szerk. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet.
- Tolnai Oto. 1985. *Savremena poezija Vojvodine*. Savet XVI festivala jugoslovenske poezije „Smederevska pesnička jesen”.
- Vegel Laslo. 2013. *Ispisivanje vremena u međuvremenu, II*. Zrenjanin: Gradska narodna biblioteka Žarko Zrenjanin.
- Zelenka, Miloš. 2012. *Komparatistika v kultúrnych souvislostech*. České Budějovice: Vlastimil Johanus.

VOJVODINIAN SPACE AND SLOVAK LITERATURE

Vojvodinian motifs in minority literatures were considered on the one hand to be expressions of locality; on the other hand there are works which substantiate the reality of existence of Vojvodina and incorporate it into the universal semantic space. By combining

the methodological approach of the Slovak and Brno school of comparatistics, we have the opportunity to assess from a wider perspective the importance of traditionalist and antitraditionalist texts, and in particular, literary works on the border zone of various genres. Space, which emerges in these works, does not denote only the framework of the existence of the literary artefact but also the fact of being a part of it.

Keywords: comparatistics, interliterary process, areal studies, Slovak minority literature, biliteralism, Vojvodinian neo-avant-garde.

VOJVOĐANSKI PROSTOR I SLOVAČKA KNJIŽEVNOST

Vojvođanski motivi u manjinskoj književnosti smatrani su kao izraz lokalnog i provincijalnog. Postoje, međutim, pesnička, prozna dela, ali i ostvarenja žanrovski i umetnički granična, koja konkretizuju životnu stvarnost Vojvodine i ugrađuju je u univerzalniji semantički prostor. Ukrštanjem metodoloških pristupa slovačke i brnjanske komparatistike, u mogućnosti smo da šire sagledamo značaj tradicionalističkih i antitradicionalističkih tekstova, naročito žanrovski graničnih literarnih ostvarenja u istoriji manjinske književnosti i kulture. Prostor u ovim ostvarenjima ne predstavlja samo okvir, već i značajan deo egzistencije književnog artefakta.

Ključne reči: književna komparatistika, interliterarni proces, prostorne/arealne studije, slovačka manjinska književnost, biliterarnost, vojvođanska neoavangarda.

A kézirat leadásának ideje: 2015. máj. 3.

Közlésre elfogadva: 2015. máj. 30.